

U POVODU ŽELJKOVE 80. OBLJETNICE

Prof. dr. sc. Duško Modly *

UDK: 343-05
Horvatić, Ž.
929 Horvatić, Ž.

Željko i ja upisali smo se na Pravni fakultet u Zagrebu 1952. godine. Od tog dana počinje moje prijateljstvo sa Željkom. Pokušavam zbrojiti godine koje je posvetio sudačkom, savjetničkom i znanstveno-nastavničkom radu na fakultetima i visokim učilištima kod nas ili u inozemstvu. Neovisno o njegovu životnom jubileju, u svezi s kojim i pišem ovu reminiscenciju, ispunjen sam ponosom što mi je prijatelj i kolega. Njegov radni elan, znanstveni entuzijazam, energija i nesebični angažman u radu sa studentima, suradnicima i praksom jednaki su kao i ranije.

Željko ne posustaje kao pisac na području kaznenog prava i kriminologije, ali i šire. Njegov znanstveni opus je golem. Istodobno, njegov znanstveni habitus ne dopušta mu da bude samo promatračem turbulentnih promjena koje se događaju na području kaznenog prava, kriminologije i kriminalistike. On nije samo teoretičar i tumač, nego i aktivni sudionik tih zbivanja. Mnoge je promjene anticipirao u vrijeme kada drugi o tome nisu ni razmišljali, a kamoli o tome pisali. I danas ostaje inicijatorom i kreatorom važnih legislativnih pomaka na nekim najvažnijim pravnim područjima. Nije pretenciozno ako kažem da su hrvatsko kazneno pravo, kriminologija i kriminalistika, kao moderni sustavi usklađeni s europskim standardima, upravo nastali Željkovim angažmanom i radom.

Sukladno tradiciji Katedre kojoj je dugo godina bio na čelu, zna da je svaki pravni sustav, pa tako i pravni sustav kaznenog prava, kriminalistike i kri-

---

* Dr. sc. Duško Modly, redoviti profesor u mirovini, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

minologije, dobar samo u mjeri u kojoj se njihovi instituti valjano (*lex artis*) i ispravno primjenjuju u praksi. Oduvijek je bio svjestan i upozoravao nas na to da isključivo teorijsko bavljenje kaznenim pravom i drugim srodnim znanostima, ako nije potkrijepljeno i životnim iskustvom struke, vodi u svojevrsni znanstveni izolacionizam. Zbog toga je uvijek ostao povezan s praksom.

Svi koji poznaju Željka impresionirani su brojem godina provedenih na vjetrometini uzbudljivih pravnih, znanstvenih, stručnih i političkih zbivanja i njegovoj želji da svojim radom i dalje pridonosi razvitku hrvatske pravne misli, posebno na području kaznenog prava, kriminalistike i kriminologije. Ne želim se upuštati u prikaz Željkeva literarnog opusa, to prepuštam njegovim kolegama. Ali moram napomenuti da me impresionira pregnantnost njegova znanstvenog doprinosa razvitku kaznenog prava i drugim srodnim znanstvenim disciplinama.

Danas, kada se projekt reforme pravosuđa izdvaja kao društveno dominantna tema, iz Željkovih djela proizlazi da bi jedan od glavnih ciljeva te reforme trebalo biti usavršavanje i specijalizacija svih onih koji primjenjuju propise, ali i onih koji te propise donose. On u svojim radovima i javnim nastupima upozorava na to da se vladavina prava ne može ostvariti samo mehaničkim usvajanjem dobrih propisa drugih zemalja jer iza njih stoji dugotrajno i mukotrpno stjecano iskustvo. On smatra da su pravnici, ali ne samo oni, "osuđeni" na neprekidno učenje i na odgovarajući način primjenjivanja poredbenih iskustava. Iz navedenoga proizlazi da Željko smatra da je hrvatsko društvo u cjelini prisiljeno, što je brže moguće, uhvatiti korak s razvijenim svijetom. On je svjestan da pravni sustav nije hermetički izolirana cjelina i da se ideal vladavine prava ne ostvaruje samo primjenom propisa, sudske prakse, nego i ukupnom društvenom klimom koja vlada u pojedinoj zemlji.

Iako značenje Željkeva znanstvenog opusa za pravnu i poslovnu praksu proizlazi iz prirode znanstvenih radova koje on objavljuje, on dodatno dobiva na važnosti zbog načina na koji Željko izlaže znanstvenu građu. Zbog navedenog u nastavku ćemo se opširnije osvrnuti na način izlaganja sadržaja Željkovih radova.

– Njegove elaboracije teorija iz područja koje pokriva nisu svedene na simplifikacije koje zanemaruju društvene i psihološke čimbenike.

– On s pravom upozorava da su informacije potrebne za racionalnu odluku na području kaznenog prava i srodnih znanosti potencijalno beskrajno različite, bez obzira na to je li riječ o materijalnim ili personalnim izvorima informacija, i da su nerijetko iznad realnih mogućnosti i sposobnosti ovlaštenih službe-

nih osoba da predvide posljedice svojih postupaka. Upozorava da su ovlaštene službene osobe tijela represije kao ljudi subjektivno skloni pogrešnoj procjeni rizika zbog psiholoških i drugih uvjeta utjecaja. Prema Željkovu mišljenju, racionalnost odlučivanja je heuristički voditelj, ali ne i deskripcija stvarnosti, a kaznenopravne znanosti bave se stvarnostima.

– Smatram da iz Željkovih radova proizlazi da su neke pravne i kriminalističko-forenzičke institucije mehanizam redukcije kompleksnosti ljudskog odlučivanja.

– Diskretno upozorava na to da se neki pojmovi i termini na području kaznenopravnih znanosti upotrebljavaju previše inflatorno i da se koji put javlja neutemeljeno etiketiranje nekim pojmovima.

– U svojim djelima, osobito s novim temama, često je primjenjivao novi izvorni pristup obrađenoj građi. Pri tome upozorava da tijela postupka često pred sobom imaju samo fenomenološki, a ne i pravni pojam kriminaliteta, što otežava suradnju između nekih represivnih tijela s pravosudnim tijelima.

– On u svojim znanstvenim radovima uvijek postavlja dva cilja: 1. spoznajni (radi dolaženja do relativne istine) i 2. utilitarni u smislu korisnosti sadržaja djela. On objektivnost diže na razinu temeljnog načela inspiriran prastarom pravničkom mišlju da istinu može spoznati samo onaj tko ju i sam poštuje. Vjeruje da objektivnost znači oštar otklon ne samo od grubih pristranosti, već i od nesvjesnih “malih” zastranjivanja, oportunitizma, “praktičnih” pristupa i sl., čime se kazneni postupak (i ne samo on) pretvara u svoju negaciju, u proces gašenja ljudskih prava.

– Svjestan je da niti jedna pravna i srodna znanost (kriminalistika, kriminologija) ne može bez svojeg pojmovnog i terminološkog aparata, jezika znanosti i struke. On je u svojim radovima uspješno izbjegao višeznačnost pravnih i kriminalističkih pojmova i tako izbjegao njihovu nedovoljnu preciznost i jasnoću.

– Svoje znanstvene radove pisao je nenametljivo i davao istraživanjima utemeljene i duhovnim bogatstvom potkrijepljene odgovore. Izlaganja su mu jasna i razumljiva i zato čitljiva. Uspješno je precizno obuhvaćao najvažnije elemente korištenih pojmova i termina. Riječ je o vokabularu potrebnom za snalaženje prilikom konzumiranja sadržaja njegovih radova. Kada je bilo potrebno, upotrebljavao je nekonvencionalne izraze i relevantne tehnologizme.

– Uvijek je vodio računa o tome da širina obrade pojedinih pitanja bude razmjerna s njihovom teorijskom i praktičnom relevantnošću, kao i kompleksnošću i višeznačnošću njihova sadržaja.

– Željko je uvijek u svojim radovima zastupao pluralitet znanstvenih pristupa koje je projicirao pod kutom iskusnog pravnika “krivičara” i kriminologa, praktičara i teoretičara. Pri tome je polazio od multikauzalnog shvaćanja etiologije kriminaliteta. Smatra da je pravničko mišljenje stvaralački proces spoznavanja realiteta, koji se opredmećuje u znanju.

– On je rukovođen težnjama i zahtjevima modernog vremena, u cilju što potpunije edukacije korisnika njegovih radova, sadržaj radova prilagodio spoznaji na jasan način i time dostupan korisnicima, u čemu je uspio vrlo uspješno relevantne podatke pretočiti u životnu praksu radi što uspješnijeg obavljanja delikatne pravne profesije.

– Željkoovo dugogodišnje životno i profesionalno iskustvo, kao i iskustvo nastavnika, široko poznavanje stručne problematike i literature omogućilo mu je bogatstvo jezika i jasnoću izlaganja. Njegovi doktrinarni pogledi i znanstveno postulirana načela, kao i vizionarski duh, dali su svojevrsan doprinos hrvatskoj pravnoj misli, osobito na području kaznenog prava.

– Željko u svojim radovima impresionira svojim metodološkim pristupom koji je uvijek integriran, svrsishodan i konkretiziran u odnosu na obujam obrađenog materijala. Radovi su mu uvijek teorijski utemeljeni i demonstriraju visok stupanj znanstvene relevantnosti. K tome, djela imaju konzistentnu strukturu i znanstvenu preglednost, uz sistematiziranje bitnih aspekata problematike koju tretira uz logičko povezivanje određenih stavova. Uvijek se pridržavao konciznosti, čitljivosti i razumljivosti tema koje je obrađivao.

– Sadržaji Željkovih knjiga u izravnoj su pravno represivnoj funkciji tijela nadležnih za suzbijanje kriminaliteta. On analitički i sveobuhvatno izlaže obrađene institute, što smisao i sadržaj radova čini razumljivim. Gdje je potrebno, on upotrebljava kritički ton argumentacije.

– Teorijske eksplikacije instituta koje analizira i produbljena znanstveno utemeljena razmišljanja o obrađenim institutima služe kao validna građa za daljnja doktrinarna izučavanja i sučeljavanja argumenata o prirodi, strukturnim elementima i principima uređenja obrađenih instituta.

– Znanstveno-stručna utemeljenost sustavnosti, valjana teorijska polazišta, svestranost razmatranja obrađenih tema, kritičnost u pristupu normativnim rješenjima i aktualnoj praksi osiguravaju potrebnu znanstvenu i stručnu razinu njegovih radova. On u svojim radovima otvara prostor za adekvatno normiranje i praktičnu primjenu obrađenih instituta, a time i učinkovitosti borbe protiv suvremenog kriminaliteta. Zbog navedenog njegova djela mogu biti korištena u vrlo širokom rasponu uporabivosti.

– Željko kao “krivičar” pristupa kriminalistici kao multidisciplinarnoj znanosti *sui generis*. On smatra da je ona danas objektivno, sustavno i argumentirano znanje o znanstvenim načinima suzbijanja kriminaliteta, koje je provjereno egzaktnim izučavanjem i organiziranim pokusima i pravilnim razmišljanjem. Prema Željkovu mišljenju kriminalistika kao znanost ima svoje teorije, ciljeve, metode i doktrinu. Refleksije tog stava vidljive su u knjizi *Kazneno pravo, opći dio*, autora Ž. Horvatića i P. Novoseleca (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1999.). Na str. 19 autori navode: “Stoga, moglo bi se reći, da je u velikom broju slučajeva, posebno kada se radi o težim kaznenim djelima, kazneno pravo bez kriminalistike ‘mrtvo slovo na papiru’, ono se bez nje ne može primijeniti i njegovi ciljevi se ne mogu ostvariti.” U vezi s navedenim podsjećamo da je njemački pravnik Franz von Liszt 1905. godine rekao da kriminalistička znanost može ravnopravno stajati uz bok kaznenopravnim znanostima.

– Željko pokazuje u svojim radovima smionost i originalnost u pristupu, potiče znanstvenu znatiželju i diskusiju među teoretičarima i praktičarima, što ide u prilog novim znanstvenim spoznajama. Terminologija i polazne osnove u radovima su ujednačeni. On uspješno objedinjuje dva znanstvena zahtjeva: 1. deskriptivni i 2. eksplicitni, a metodološki pristup je kombinacija induktivno-deduktivne metode. On preciznim i logičkim izražavanjem izlaže i objašnjava niz pitanja iz obrađenog područja. On jasno postavlja temeljne i implicirane probleme. Terminologija i način citiranja korištenih izvora uvijek su mu usuglašeni sa stručnim standardima.

– Na kraju ovog izlaganja o pravno-tehničkim aspektima Željкова opusa ne mogu a da ne istaknem njegovu impozantnu akribičnost, preglednost, čitkost, sustavnost, razumljivost, preglednost, originalnost i interdisciplinarnost u pisanju znanstvenih radova. Velik dio sadržaja njegovih radova je vrhunska sinteza. Sukladno postulatima teorije spoznaje, on je poštovao načelo slojevitosti ljudske spoznaje. Mislim da većina njegovih djela ima maestralan karakter.

– Željko je znanstvenik i autor goleme pravno-kriminološko-kriminalističke literature. Istodobno, on je i vrhunski nastavnik, sa sklonošću da povezuje teoriju i praksu, što bitno pridonosi aktualnosti nastave.

– Posebno moram istaknuti Željkov rad na stvaranju novog hrvatskog kaznenopravnog sustava, osobito u smislu aktivnog sudjelovanja na izradi propisa iz tog područja. Osim toga, on kao znanstvenik svoje djelovanje trajno temelji na interakciji teorije i prakse i potrebi permanentnog usavršavanja kompetencije raznih pripadnika pravno-kriminalističke struke. Kao aktivan sudionik sudjelovao je na brojnim stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Stalno je nastojao ostvariti susrete praktičara i teoretičara na kojima su bila tretirana pitanja razvoja hrvatskog kaznenog prava i kriminalistike.

– Željko je na svojem stvaralačkom putu uvijek bacao kritički pogled na prijedeni put, na sebe i svoje djelo, radi lakšeg i uspješnijeg postizanja postavljenih ciljeva i stalno pomičnog ideala. Ono što je bitno, Željko je prilazio pravnoj i kriminalističkoj znanosti kao kompleksnim znanostima koje svestrano izučavaju pravo i kriminalistiku kao društveni fenomen, promatrajući ga historijski, sociološki, teorijski, politički, filozofski i sl., a sve kroz futurističku optiku.

– Njegovi komentari kaznenopravnih znanosti bili su vrsta kritike koja je bila usmjerena prema zakonodavcu i praktičnoj primjeni zakona. Nastojao je, tamo gdje je to bilo potrebno, sadržaje propisa učiniti razumljivim za one koji ih u praksi primjenjuju. Ova njegova kritika u sebi uključuje i teorijske spoznaje, i pravnu praksu kritičara komentatora, pa po tom pitanju, osim kritičke analize zakonskih normi i načina njihove primjene, istodobno predstavlja i svojevrsnu kritičku sintezu. On svoje kritičke stavove iznosi u konkretnoj formi i pri tome ih temelji na stvarnim argumentima.

– Željko kakvog ga ja poznajem lucidni je teoretičar, veliki znalac i suptilni empiričar na području svojeg znanstvenog djelovanja. Kako je navedeno, svojim znanstvenim opusom dao je golem doprinos teorijama kaznenog prava i kriminalistike. Zastupa tezu da kritika mora prva uočiti probleme, zapaziti uspjehe i promašaje; prva uputiti na pozitivna rješenja, pružati sugestije za bolja i progresivnija rješenja; stavljati prijedloge i argumentirano upućivati na putove i metode prevladavanja onoga što zaostaje za vremenom i općedruštvenim razvojem.

Na kraju upozoravam da je sve ono što je Željko u svojem životu napravio bilo protkano načelom humanosti i poštovanja ljudskih prava. Navedeno je posebno došlo do izražaja kroz njegov stav da kritika ne smije biti čista i hirovita igra čovjekova duha, nego smišljen i svrsishodan intelektualni napor i imanentan imperativ i nužnost daljnjeg progressa.

Siguran sam da će Željko nastaviti s nastavničkom praksom i još više i bolje ostvariti svoje teorijske ideje i zamisli. Željko, sretno!

Zagreb, 13. srpnja 2014.